

บทที่ ๔

วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้

การวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้ มีลำดับขั้นดังนี้

๑. จัดแบ่งวรรณกรรมพื้นบ้านที่รวบรวมได้ออกตามรูปแบบของเรื่อง โดยแบ่งเป็น นิทาน นิยาย ประวัตินี้

๒. วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านแต่ละประเภทตามแบบวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านที่ได้สร้างขึ้น ดังนี้

๑. วิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้กับทฤษฎี โครงสร้างของกฎศึกษาคำศัพท์ของวรรณกรรมพื้นบ้านของเอกซิล ออลริก (Axel Olrik)
๒. วิเคราะห์ในแง่สะท้อนประวัตินี้และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
๓. วิเคราะห์ในแง่สะท้อนระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ
๔. วิเคราะห์ในแง่สะท้อนความเชื่อและค่านิยม

การแบ่งวรรณกรรมพื้นบ้านตามรูปแบบ (Form)

วรรณกรรมพื้นบ้านที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร มีทั้งหมด ๔๒ เรื่อง นำมาจัดแบ่งตามรูปแบบ (Form) ของเรื่องได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. นิทาน
๒. นิยาย
๓. ประวัตินี้

๑. นิทาน หมายถึง เรื่องเล่าที่มีโครงเรื่องและตัวละคร จุดมุ่งหมายของนิทาน คือ มุ่งให้ความสนุกสนาน มิได้ตั้งใจแสดงประวัติความเป็นมาของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บางครั้ง ผู้เล่านิทานก็สอดแทรกคติเพื่อสอนใจไปด้วย วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทนิทานที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้ มีทั้งสิ้น ๗๖ เรื่อง แบ่งย่อยตามเนื้อหา โวหาร และโครงสร้างออกได้เป็น ๗ ชนิด ดังนี้

๑.๑ นิทานทรงเครื่อง เป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องซับซ้อนส่วนมากมีเรื่องค่อนข้างยาว เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ มีการต่อสู้ผจญภัย แสดงอิทธิฤทธิ์ มีของวิเศษ มีเทวดานางฟ้าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีการบรรยายเหตุการณ์และฉากที่วิจิตรพิสดาร นิทานทรงเครื่องที่รวบรวมได้มีทั้งหมด ๑๔ เรื่อง ได้แก่ เรื่องอ้ายชั๊กอ้อย, เรื่องนางมโนห์รา, เรื่องนางสิบสอง (ส่วนวนที่ ๑) เรื่องเจ้านิวก้อย, เรื่องสุริยคราสจันทรคราส, เรื่องเจ้าลิ้นทอง, เรื่องไอ้กัญชา (ส่วนวนที่ ๓) เรื่องผู้ดีเข้าเมือง, เรื่องกระทาชาย, เรื่องสุนทรคราสจันทรคราส, เรื่องพระรถ, เรื่องนางสิบสองทองเดียว และเรื่องนางสิบสอง (ส่วนวนที่ ๒)

๑.๒ นิทานคติ เป็นนิทานที่มีความยาวของเรื่องและตัวละครไม่จำกัด ตัวละครอาจเป็นสัตว์หรือมนุษย์ก็ได้ มีเนื้อหาไปในเชิงสอนใจ และให้ข้อคิดบางประการ ตอนสุดท้ายของนิทานผู้เล่ามักสรุปว่า "นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า..." นิทานคติที่รวบรวมได้มีทั้งหมด ๑๗ เรื่อง ได้แก่ เรื่องไอ้กัญชา (ส่วนวนที่ ๑) , เรื่องยายเผอเรือ, เรื่องไอ้โปงหยง เรื่องเนื้อไม้ได้กิน หนั่งไม้ได้รองนั่ง กระดุกแขวนคอ, เรื่องชาวไร่, เรื่องพรานเข่นป่า เรื่องวิคน้ำในทะเล, เรื่องไอ้กัญชา (ส่วนวนที่ ๒) , เรื่องลูกสะไภ้กับแม่ผิว, เรื่องอย่าเห็นแก่กินอย่าเห็นแก่นอน, เรื่องมฆมาถพ, เรื่องปญาจรา, เรื่องคู่สร้าง, เรื่องสุวรรณสาม, เรื่องคนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย สามคนไปได้, เรื่องเห็นชั่วเป็นดี นารีใจทราม และเรื่องนายพราน

๑.๓ นิทานเรื่องสัตว์ เป็นนิทานที่มีตัวละครเอกเป็นสัตว์ แต่มีความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนมนุษย์ นิทานเรื่องสัตว์เป็นเรื่องที่เล่ากันเพื่อความสนุกสนาน ในขณะเดียวกันก็ให้คติสอนใจ นิทานเรื่องสัตว์ที่รวบรวมได้มีทั้งหมด ๗ เรื่อง ได้แก่

เรื่องหอยโข่งกับกระต่าย, เรื่องจระเข้, เรื่องบัณฑิตสึกใหม่, เรื่องข้างกะเสื่อ, เรื่องกบ
เรื่องบัณฑิตหลงป่า และเรื่องพระยาฉัตรทันต์

๑.๔ นิทานสั้นมุขตลก เป็นนิทานที่มีเนื้อเรื่องสั้น ๆ ใฝ่ซบซอนเนื้อเรื่องมักกล่าวถึงพฤติกรรมของคนไม่ฉลาด พฤติกรรมของคนพิการ เช่น ตาบอด หูหนวก การผจญภัย ฯลฯ นิทานสั้นมุขตลกที่รวบรวมได้มีทั้งหมด ๑๓ เรื่อง ได้แก่ เรื่องนางแสนกล, เรื่องยายกับตา เรื่องหน้าหนาว, เรื่องเจ้าสามสหาย (ส่วนวันที่ ๑), เรื่องพรานป่าจะไปล่าสัตว์, เรื่องเจ้าสามสหาย (ส่วนวันที่ ๒), เรื่องไอ้ตาบอดกับไอ้ตีนติด, เรื่องไอ้สามสหาย (ส่วนวันที่ ๓) เรื่องไอ้ตาบอดไอ้จมูกง่อง ไอ้ลาบ ๑ ไร ๑, เรื่องคนพูดไม่ชัด, เรื่องขโมยลักควาย, เรื่องครอบครัวหุแซ และเรื่องไอ้หูหนวกกับไอ้ตาบอด

๑.๕ นิทานมุขตลกหยาบโหล่น นิทานประเภทนี้เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ต้องการหาอิสรภาพจากรอบของวัฒนธรรมประเพณี นิทานมุขตลกหยาบโหล่น มุ่งให้ความสนุกสนานในแง่ตลกขบขัน แต่ก็เป็นการเยาะเย้ยล้อเลียน พฤติกรรมของคนในท้องถิ่น นิทานมุขตลกหยาบโหล่นรวบรวมได้มีจำนวน ๗ เรื่อง ได้แก่ เรื่องทิดหนูน, เรื่องก้อนข้าวเย็น เรื่องลูกเขยแม่ยาย, เรื่องไอ้โง่, เรื่องคนไม่รู้จักควาย, เรื่องพ่อตาลูกเขย และเรื่องแม่ค้าขายแดงโม

๑.๖ นิทานมุขตลกเรื่องไม้ เป็นนิทานมุขตลกมีเนื้อเรื่องกล่าวถึงเหตุการณ์ หรือการผจญภัยที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ นิทานมุขตลกเรื่องไม้ที่รวบรวมได้มีทั้งหมด ๗ เรื่อง ได้แก่ เรื่องข้างเหาะ, เรื่องคาถาลูกปืนครีเศษ, เรื่องแหลนวิเศษ, เรื่องกล่องกระดูกไก่, เรื่องนิทานโกหก, เรื่องล้อหัก และเรื่องเที่ยวงานหลวงพ่อคำ

๑.๗ นิทานมุขตลกเจ้าปัญญา เป็นนิทานที่มุ่งแสดงไหวพริบและปฏิภาณของตัวละคร นิทานมุขตลกเจ้าปัญญาที่รวบรวมได้มีทั้งหมด ๑๑ เรื่อง ได้แก่ เรื่องลูกเขยพ่อตา, เรื่องยาบ้องขวาน, เรื่องพระยาไทย, เรื่องพ่อตาลูกเขยชั้นพลู, เรื่องหลวงตากับเณร, เรื่องไอ้เหลือชั้คร้าน, เรื่องตาบอดตาใส, เรื่องแม่หม้ายผัวตาย, เรื่องเจ้าชู้ตัวเขียว, เรื่องพ่อตากลูกเขย และเรื่องศรีธนญชัย

๒. นิยาย หมายถึง เรื่องเล่าที่มีเนื้อเรื่องแปลกไปจากธรรมดา แต่เชื่อว่าเป็น เรื่องที่เกิดขึ้นจริงในอดีต เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็น พืชพันธุ์สัตว์ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ฉากที่กล่าวถึงเป็นฉากที่มีอยู่จริง ตัวละครอาจเป็น มนุษย์ ผี เทวดา หรือสัตว์ก็ได้ นิยายที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้มีทั้งหมด ๖ เรื่อง ได้แก่ เรื่องท้าวแสนปม, เรื่องเขาลากว่าว, เรื่องบึงสาบและเขาไก่เขี่ย, เรื่องบึงสาบ, เรื่อง ดาแสนปม และเรื่องพระฤาษีพระร่วง

๓. ประวัติ หมายถึง เรื่องเล่าที่มุ่งแสดงประวัติที่เกิดขึ้นจริง ๆ อาจเป็นประวัติ ของบุคคลหรือสถานที่ อาจมีหรือไม่มีตัวละครก็ได้ ประวัติที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง ได้แก่ เรื่องชื่อคลองแม่ระกา, เรื่องชื่อบ้านท่าไม้, เรื่องหินลากเงินลากทอง ถ้ำอิศใจ (ส่วนวนที่ ๑), เรื่องคนขาค้วน (ส่วนวนที่ ๑) เรื่องเขายอดเล็ก, เรื่องบ้าน รังชะโอน, เรื่องความเป็นมาของถ้ำอิศใจ, เรื่องคนขาค้วน (ส่วนวนที่ ๒), และเรื่อง ถ้ำอิศใจ (ส่วนวนที่ ๒)

การวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทนิทาน

๑. วิเคราะห์โครงสร้างของนิทาน

๑.๑ กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง

นิทานที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้ เกือบทุกเรื่องจะเปิดเรื่องโดย "กาลครั้ง หนึ่งนานมาแล้ว" "มีครอบครัวหนึ่ง" หรือ "มีชายคนหนึ่ง" ฯลฯ ผู้เล่าจะไม่นำเข้าสู่เหตุการณ์ สำคัญทันที แต่ละค้อย ๆ เปิดเรื่องเพื่อนำผู้ฟังไปสู่เหตุการณ์สำคัญ เช่น

นิทานเรื่อง "เจ้าลิ้นทอง" เริ่มเรื่องโดย "นานครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว ยังมี คำลาฤาษีอยู่ในกลางป่าแห่งหนึ่ง"

นิทานเรื่อง "พรานเข่นป่า" เริ่มเรื่องโดย "ยังมีพรานป่าอยู่คนึง ก็มีครอบครัว มีเมียนั่นแหละ นึก ยิงเนื้อกินเป็นอาชีพไปซีเดียว"

ในนิทานที่รวบรวมมาได้ทั้งหมดนี้ นิทานเรื่อง "ล้อหัก" มีการเริ่มเรื่องน่าสนใจ มาก ผู้เล่าเปิดเรื่องโดยใช้ประโยคสนทนาคือ "เกิน เกิน พรุ่งนี้ไปลากโต๊ะไม้ใช้รี"

การจบเรื่องนิทาน ผู้เล่าจะไม่จบเรื่องอย่างกระตั้นหัน ผู้เล่าจะเล่าเรื่องโดยให้จบอย่างสมบูรณ์ เช่น เรื่อง "ไอ้โป้งหยง" เมื่อไอ้โป้งหยงได้กับนางจันทิแล้ว ผู้เล่ายังเล่าต่อไปอีกว่า "ทีนี้ก็ได้กันได้แล้ว ได้กะไอ้โป้งหยงนะ จันทิได้กะไอ้โป้งหยง...คราวนี้ก็ซุบให้อายให้ไอ้โป้งหยงนะซุบคน ซุบคนขึ้นมา...ก็เกิดมาเป็นคนที่ละเจ็ดคน คราวนี้ให้ผู้หญิงซุบบ้าง...คราวนี้ก็ซุบ ซุบเป็นผ้าเป็นผอน...และคราวนี้ก็เลยซุบเป็นประสาทรราชวัง ตั้งเป็นบ้านเมืองเลยครอบครองอยู่นั้น"

นอกจากนี้ตอนจบเรื่องผู้เล่ายังได้กล่าวถึงคติที่ได้จากนิทานเรื่องนั้น ๆ ไว้ตอนท้ายของเรื่อง เช่น เรื่อง "เจ้าชายศุภมิตร" เมื่อเจ้าชายศุภมิตรได้พบกับมเหสีและโอรสทั้งสองแล้ว ผู้เล่าเล่าต่อไปว่า "เหตุที่ให้มาพบกันอีกครั้ง ก็เนื่องจากผลที่ทุกคนมีความสัตย์อยู่ในศีลธรรมอันดี จึงเป็นผู้ครองนครนี้ต่อมา"

เรื่อง "นายพราน" เมื่อนายพรานจะยิงพระ ก็พอดีกับจิวรพระหล่นมาคลุมร่าง นายพราน หม่าของนายพรานก็คิดว่าพระหล่นมาจากต้นไม้แล้ว ก็รุมก่ดจนนายพรานตาย ผู้เล่าเสริมตอนจบเรื่องว่า "นี่แหละให้ทุกข์แก่ท่านทุกขนั้นถึงตัว"

มีข้อสังเกตประการหนึ่งสำหรับนิทานประเภทนิทานสันมุขตลกคือ เมื่อผู้เล่าดำเนินเรื่องมาถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน ผู้เล่าก็จะจบเรื่องทันที เช่น นิทานเรื่อง "เจ้าสามสหาย (ส่วนวันที่ ๑)" กล่าวถึงไอ้หูหนวก ไอ้ตาบอด ไอ้คอเอียง เข้าไปดูลิเกในงานวัด ไอ้หูหนวกเข้าไปดูก่อนพอดูแล้วก็บอกว่าลิเกนั้นเล่นดีแต่ว่าหูหนวก คราวนี้ไอ้ตาบอดเข้าไปดูบ้าง พอดูแล้วก็บอกว่าลิเกก็เล่นดีเหมือนกันแต่ว่าตามันบอด คนสุดท้ายคือไอ้คอเอียงก็เข้าไปดูก็บอกว่าลิเกนี้เล่นดีแต่ว่าโรงลิเกมันเอียง พอผู้เล่าเล่าถึงตอนนี้ก็จบเรื่อง

๑.๒ กฎของการซ้ำ

นิทานที่รวบรวมได้มีการกล่าวซ้ำทั้งซ้ำเหตุการณ์ ซ้ำสิ่งของ และซ้ำตัวละคร จำนวนของการกล่าวซ้ำที่พบมากที่สุดคือ จำนวน ๓ ครั้ง

เรื่อง "เจ้าชู้ก้อย" ในโครงเรื่องย่อมีการกล่าวซ้ำเหตุการณ์ คือ เจ้าชู้ก้อยให้ยายไปขอลูกสาวเจ้า ไปครั้งแรกไม่ยินยอม ยายก็กลับมาหาเจ้าชู้ก้อย ๆ ก็ให้ยายไปอีกเป็นครั้งที่สอง เจ้าก็ยังไม่ยินยอม ยายก็กลับมาหาเจ้าชู้ก้อยอีก เจ้าชู้ก้อยก็ให้ยายไปขอลูกสาวเจ้า

อีกเป็นครั้งที่สาม จึงได้ยินยอมยกลูกสาวให้ อีกตอนหนึ่งของเรื่องที่มีโครงเรื่องย่อมีการกล่าวซ้ำเหตุการณ์ คือ เจ้าชู้ก้อยใช้ให้หมากับแมวไปเอาแหวนวิเศษ หมากับแมวต้องไปค้นหาถึง ๒ ครั้ง จึงได้แหวนกลับคืนมาให้เจ้าชู้ก้อย

เรื่อง "นางมโนห์รา" มีโครงเรื่องย่อที่กล่าวถึงเหตุการณ์ซ้ำ ๆ หลายตอน คือ ตาพรานไปดักเฝ้านางมโนห์ราอยู่ถึง ๓ วัน จึงรู้ว่านางกนิษฐาไฉนคือนางมโนห์รา เมื่อตาพรานนำนางมโนห์ราไปถวายพระสุธน นางมโนห์ราอยู่กับพระสุธนได้สามคืน พระสุธนก็ไปทำศึก นางมโนห์ราจึงถูกเอาตัวบูชายันต์ แต่นางมโนห์ราได้หนีกลับมายังเมืองของนาง นางมโนห์ราต้องอาบน้ำอยู่ถึงเจ็ดวัน เจ็ดคืน เพื่อให้หมดกลืนมนุชย์

เรื่อง "ไอ้กัญชา" ไอ้กัญชาสูบกัญชา ๓ ครั้ง ทำให้ได้ของวิเศษจากยักษ์ ๓ อย่าง

เรื่อง "กระต่าย" ชายหนุ่มได้มาดักสัตว์ ๓ วัน ดักได้สัตว์วันละอย่าง เจ้าได้มาทำพินกับชายหนุ่ม ๓ ครั้ง

เรื่อง "เนื้อไม่ได้กิน หนึ่งไม่ได้อร่อย หนึ่ง กระตูกแขวนคอ" มีการซ้ำตัวละคร คือมีชายหนุ่มถึง ๓ คน ที่มารักผู้หญิงคนเดียวกัน จึงก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่ยุ่งยาก

มีข้อน่าสังเกตว่า นิทานทรงเครื่องมักมีโครงเรื่องย่อที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เช่น เรื่อง "นางมโนห์รา" มีโครงเรื่องย่อที่กล่าวซ้ำเหตุการณ์อยู่ถึง ๓ ตอน ๑.๓ กลุ่แห่งตัวละคร ๒ ตัวต่อ ๑ ฉาก

วรรณกรรมประเภทนิทานที่รวบรวมได้ทุกเรื่อง จะกล่าวถึงตัวละครเพียง ๒ ตัวในแต่ละฉาก ถึงแม้ว่าฉากนั้นจะมีบุคคลอื่นอยู่ด้วย แต่ผู้ที่มีบทบาทโต้ตอบกันจะมีเพียง ๒ คนคนอื่น ๆ จะเป็นเพียงผู้มองดูเหตุการณ์ เช่น

เรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" ฉากที่ธิดาเจ้าเมืองกับพี่เลี้ยงมาเที่ยวในสวนขวัญ ผู้ที่มีบทบาทโต้ตอบกันมีเพียงธิดาเจ้าเมืองกับยายที่เฝ้าสวน ส่วนพี่เลี้ยงเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวถึง ไม่มีบทบาทอื่นใด

เรื่อง "ช่างเหาะ" ตาแห่งชวนดาซิง พร้อมด้วยลูกสมุน ๒ คน ไปเก็บยานเขาหลวง ตัวละครในฉากนี้มีทั้งหมด ๔ คน แต่ตัวละครที่มีบทบาทโต้ตอบกันมีเพียง ตาแห่งกับดาซิงเท่านั้น

ดังนั้น กฎข้อนี้จึงสอดคล้องกับนิทานที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้

๑.๔ กฎแห่งความแตกต่างแบบตรงกันข้าม

กฎข้อนี้ปรากฏในนิทานหลายเรื่อง เช่น เรื่อง "อ้ายชู้ก้อย" อ้ายชู้ก้อยเป็นคนที่ มีร่างกายผิดจากคนอื่น คือ ตัวเล็กเท่านี้วักก้อย อีกทั้งเป็นคนยากจน ตรงกันข้ามกับลูกสาว เจ้าเมืองแต่อ้ายชู้ก้อยก็ได้ลูกสาวเจ้าเมืองเป็นภรรยา

เรื่อง "ไอ้โป่งหยง" กล่าวถึง เศรษฐีมีลูกสาว ๒ คน ชื่อจันทากับจันทิ จันทา เป็นพี่ มีนิสัยชอบดูถูกผู้อื่น เช่น กล่าวดูถูกไอ้โป่งหยงว่า "ไอ้โป่งหยง มีเงินรูปร่างไม่เป็นอะไรได้ แล้วยังจะแต่งเครื่องประดับมาล่อลูกหรือ ว่าจัน คราวนี้ แต่ไอ้ชาอ้อนกูก็ได้ เจอเสียละมั้ง" และยังคบผู้ชายตามถนนหนทาง มีหน้าซำยังโกหกฟ้องพ่อว่าน้องสาวขโมยเงินทองเอาไปให้ผู้ชาย ส่วนจันทิน้องสาวเป็นคนสงบเสงี่ยม เชื่อฟังพ่อแม่ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันอย่างตรงกันข้ามกับพี่สาว

เรื่อง "รัตนน้ำในทะเล" สามิ ภรรยาคู่แรกนั้นมีความรักใคร่ปรองดองกัน สามิ ว่าอย่างไรภรรยาก็เห็นด้วย "เข้าสอนกันนั้น สอนให้เมียว่าตามว่าอะไรก็ว่าตามกัน" พระอินทร์ จึงให้สำเภาทองเป็นรางวัล ส่วนสามิภรรยาคู่ที่สองนั้นทะเลาะกันตลอดเวลา สามิว่าอย่างนั้น ภรรยากลับว่าเป็นอย่างนี้ "คูใหม่ไม่ได้ดังคูเกี้ยว นี่ก็ว่าเป็นตะเข้เสียอีกแล้ว นิศวกก็เปลี่ยน เอ้า นู แห้งไปปานึงแล้ว วู้..ย แห้งไปศอกเดียว อีกแล้วว่่า อีคูที่หลังหงะ" เมื่อได้รับพร จากพระอินทร์ให้ขออะไรได้ ๓ อย่าง สามิภรรยาคู่นี้ก็ทะเลาะกัน จนในที่สุดก็ไม่ได้สิ่งที่ พยายาม เพราะหมดโอกาสขอเสียแล้ว

๑.๕ กฎแห่งฝาแฝด

นิทานที่มีตัวละครเป็นพี่น้องสองคน ได้แก่

เรื่อง "เจ้าชายศุภมิตร" โอรสทั้งสองของเจ้าชายศุภมิตร เป็นพี่น้องกัน ปรากฏ ในฉากแต่ละฉากพร้อมกัน มีบทบาทเหมือนกันตลอด ผู้เล่าจะใช้คำว่า "โอรสทั้งสอง" เมื่อต้อง พลาดพากรจากบิดามารดา ทั้งสองคนก็ไปอยู่ด้วยกัน ภายหลังได้พบกับบิดามารดาทั้งสองคนก็ยัง มีความรักใคร่ปรองดองกัน

เรื่อง "สุริยคราสจันทรคราส" ตัวเอกของเรื่องคือ สุริยคราสและจันทรคราส

เป็นพี่น้องกัน รักใคร่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน มีบทบาทเหมือนกัน ผู้เล่าจะกล่าวถึงสุริยคราสกับ จันทรคราสคู่กันไป คนทั้งสองได้รับความลำบากก็ยิ่งรักใคร่กลมเกลียวกัน ภายหลังสุริยคราส กับจันทรคราส มีความสุขได้เป็นลูกเขยเจ้าเมืองและลูกเขยเศรษฐี ก็ยิ่งรักใคร่กันเช่นเดิม เรื่อง "สุนทรคราสและจันทรคราส" ก็เช่นเดียวกับเรื่อง "สุริยคราสจันทรคราส" ตัวละครที่เข้าลักษณะกฎแห่งฝาแฝด ที่พบในนิทานจากตำบลท่าไม้ไผ่ จะรักใคร่ ประองคองกันทั้งในยามทุกข์ยากและในยามที่มีความสุข ไม่มีเรื่องใดที่พี่น้องเป็นศัตรูกันเมื่อฝ่าย หนึ่งฝ่ายใดได้ดี

๑.๖ ความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย

วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลท่าไม้ไผ่ ประเภทนิทาน ที่กล่าวถึงตัวละครที่เป็นพี่น้อง หลายคนปรากฏในเรื่อง "พระรถ" "นางสิบสองห้องเตียว" และเรื่อง "นางสิบสอง" นิทาน ทั้งสามเรื่องนี้มีโครงเรื่องอย่างเดียวกัน มีตัวละครที่เป็นพี่น้องถึงสิบสองคน แต่บทบาทของ น้องคนสุดท้ายต้องมีบทบาทมากกว่าคนอื่น น้องคนสุดท้ายของผู้เล่าบอกว่าชื่อทอง ส่วนพี่คนอื่น ๆ ผู้เล่า ไม่ได้บอกชื่อ และน้องคนสุดท้ายยังเป็นแม่ของพระรถ ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง

กฎของออริคกล่าวว่า ตัวละครที่เป็นพี่น้องหลาย ๆ คน มักกล่าวถึงผู้มีอาวุโส มากที่สุดก่อน แต่จุดสนใจหรือความสำคัญจะอยู่ที่คนสุดท้าย เมื่อเทียบกฎข้อนี้กับนิทานที่รวบรวมได้ จะเห็นว่ากฎนี้สอดคล้องเพียงครึ่งเดียว คือการให้ความสำคัญของตำแหน่งท้าย ส่วนความสำคัญ ของตำแหน่งต้น ผู้เล่าไม่ได้กล่าวถึงเลย

๑.๗ โครงเรื่องเชิงเตียว

โครงเรื่องของวรรณกรรมพื้นบ้านไม่มีลักษณะซับซ้อน เรื่องจะดำเนินไปเรื่อย ๆ เช่น นิทานเรื่อง "เนื้อไม้ได้กิน หนังไม้ได้รองนั่ง กระจุกแขวนคอ" กล่าวถึงหญิงสาวคนหนึ่ง มีชายหนุ่มมาติดพันถึง ๓ คน ชายคนแรกบอกว่าถ้าหญิงสาวตายตนจะทำบุญไปให้ทุกวัน ชายคนที่สองบอกว่า ถ้าหญิงสาวตายตนก็จะตายตาม ส่วนชายคนที่สามก็บอกว่าถ้าหญิงสาวตายตนจะ เอากระจุกมาแขวนคอ หญิงสาวไม่รู้จะเลือกชายคนไหนดีก็เลยผูกคอตาย เมื่อหญิงสาวตาย ชายทั้งสามคนก็ทำตามคำพูดของตน ที่นี้ชายคนที่สามได้เอากระจุกของหญิงสาวที่ตนเก็บแขวนคอ ไว้ไปให้ฤาษีชุบ พอลุบขึ้นมาแล้วปรากฏว่าเป็นหญิงสาวกับชายคนที่สองที่บอกว่าจะตายตาม

ฤาษีจึงบอกกับชายหนุ่มคนที่สามว่า หญิงและชายคู่นี้เป็นเนื้อคู่กัน คนนั้นไม่ใช่เนื้อคู่ เรื่องก็ยุติ

สำหรับนิทานเรื่องที่มีความยาว ถ้าผู้เล่าต้องการเปลี่ยนฉากใหม่ซึ่งเป็นฉากที่เคยพูดถึงแล้ว ดังเช่นในเรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" ผู้เล่าใช้คำว่า "เอาที่นี้ย้อนกล่าวไปถึงในราชวังหน้าครับ" หรือถ้าต้องการกล่าวถึงตัวละครตัวใหม่ ผู้เล่าก็เล่าว่า "นึกล้าวจึงนางจันทน์นะ จันทิลูกเศรษฐีนี้" จากเรื่อง "ไอ้โป่งหยง"

นิทานที่มีโครงเรื่องเป็นเรื่องเชิงเดี่ยวที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือ นิทานสั้นมุขตลก

๑.๘ รูปแบบของบทบาทและคำพูดตัวละคร.

วรรณกรรมพื้นบ้านแต่ละเรื่อง การดำเนินบทบาทหรือคำพูดของตัวละครมักเป็นแบบเดียวกันซ้ำกันอยู่ในเรื่อง กฎข้อนี้สอดคล้องกับนิทานเรื่องต่อไปนี้

เรื่อง "ไอ้กัญชา" ตลอดเรื่องมีคำพูดและบทบาทของตัวละครซ้ำ ๆ กัน เริ่มเรื่องจากไอ้กัญชา เป็นคนที่ไม่ทำงานอะไร ชอบสูบบุหรี่ เมียจึงไล่ออกจากบ้าน เมื่อออกจากบ้าน ไอ้กัญชาได้ขอสตางค์เมียหนึ่งบาทไปซื้อขนมครกสี่ฝา ครั้นพอเดินไปถึงศาลาไอ้กัญชาจึงเอาขนมครกไปวางไว้ที่เส้า ๔ มุม ๆ ละฝา แล้วก็นั่งสูบบุหรี่ "ยัดกัญชาได้ก็จืดไฟเลย ดึงตั้งฟ้า...ค ต่อ...ม กูจะกินอีฝานั้น...ยัดต้อไปฮึก ฟ้า...ค คุ้ม กูจะกินอีฝานั้น...ฟ้า...ค ทุ...ม กูจะกินอีฝานั้น จันทน์สิมม" ยักษ์นอนอยู่บนช่อเห็นมนุษย์กินไฟได้ก็กลัวว่าจะกินตน จึงให้หม้อวิเศษ "ตีบ ๆ มีข้าวตีบ ๆ มีแกง" ไอ้กัญชาก็กลับบ้านจะเอาหม้อมาอวดเมีย ระหว่างทางไปพังกบยาย พอกกลางคืนยายก็แอบเปลี่ยนหม้อ พอถึงบ้านไอ้กัญชาเอาหม้ออวดเมีย "ตีบ ๆ มีข้าว ตีบ ๆ มีแกง" ตีบจนหม้อแตกก็ไม่มี จึงขอเงินเมียอีกบาทหนึ่ง "ซื้อขนมครกไปฮึกสี่ฝา เช่นเคยเดิมจะแหละ ไปล่อศาลายักษ์นั่นแน่ะ ฟ้า...ค ต่อม จะล่อฮิมมนั่น ฟ้า...ค ต่อม จะล่อฮิมมนั่น ยักษ์กินนอนบนช่ออีก เช่นเดิมจันแน่ะ แลกแล้วจริงอีกแล้ว" ยักษ์ให้แพะวิเศษ "ตีบ ๆ ตูดแพะนั้นเงินออกมาจริงเลย" ไอ้กัญชาก็กลับบ้านระหว่างทางได้พังกบยายและยายได้แอบเปลี่ยนแพะอีก เมื่อถึงบ้านก็ตบตูดแพะจนแพะตายก็ไม่มีเงินไหลมา ขอเงินเมียอีกบาทหนึ่ง "ไปซื้อขนมครกอีกสี่ฝา ไปทำเช่นกันนั่นแน่ะ" ยักษ์ก็ให้หนังสือรัตมา หนังสือสามารถรัตทุกอย่างให้ตรงได้ ไอ้กัญชาก็มาพังกบยายเพราะรู้แน่ว่ายายต้องเป็นคนเปลี่ยน พอกกลางคืนยายจะมาเปลี่ยนของอีก ไอ้กัญชาก็เลยเอาหนังสือรัตมายายจึงยอมคืนหม้อและแพะ ไอ้กัญชาก็เลยกลับมาหาเมีย

เรื่อง "พรานเข่นป่า" คำพูดของนายพรานทั้งสามครั้ง และคำพูดของเพื่อน นายพรานที่ร้องเรียกผีป่า มีรูปแบบคำพูดที่เป็นแบบเดียวกัน คือ "ไอ้เกลอไว้ย ไอ้เพื่อนไว้ย"

เรื่อง "เจ้าชู้ถั่วเขียว" ตัวเอกใช้กลวิธีที่เป็นกระสวนแบบเดียวกันเพื่อเปลี่ยน ของครั้งแรกเอาถั่วเขียวไปไว้ในเล้าไก่ ตอนเช้าปรากฏว่าไก่กินถั่วเขียวหมด ก็ปรับเจ้าของไก่ เอาไก่ใช้แทน มิฉะนั้นจะเผาบ้าน ครั้งที่สองเอาไก่ไปไว้ในเล้าหมู รุ่งเช้าหมูก็กินไก่ ก็ จะเอาหมูใช้แทนไก่ ถ้าไม่ยอมก็จะเผาบ้าน ครั้งที่สามเอาหมูไปไว้ในคอกวัว รุ่งเช้าวัวก็ฮึดหมูตาย ก็ปรับเจ้าของวัวให้เอาวัวใช้แทนหมู ผู้เล่าเล่าสรุปว่า "คราวนี้ก็ปรับเจ้าของบ้านอีกเหมือนกัน ถ้าไม่ใช้ก็จาเผาบ้านเผาเหมือนหยั่งเดิมอีกงั้นแหละ"

๑.๘ ฉากประทับใจ

มีการบรรยายฉากประทับใจในนิทานหลายเรื่อง เป็นการพรรณนาถึงความ สวยงาม การต่อสู้ ความตลกขบขัน ฯลฯ เช่น

เรื่อง "เจ้าน้ำก้อย" ผู้เล่าได้บรรยายให้เห็นความสวยงามและมหิพารของ ขบวนขันหมากที่เจ้าน้ำก้อยเนรมิตขึ้นมาเพื่อนำไปขอลูกสาวเจ้า ซึ่งมีดังนี้ "เออ มีขันหมาก กานพลูเลย ขันหมากมี ฮีขึ้นหน้านั้นนุ่งขาวห่มขาว นุ่งขาวใสขาว ขาวพริคไปแล้ว ที่นี้มารอง เขียวอีก เขียวอีกชั้นนึง ไปที่เดียว มีแต่คน เทพะรำนึกทั้งน้านเลย ที่นี้ไอ้ ไอ้เขียว ที่นี้มา อีกชั้น เหลือง ไปแล้วสามชั้นยกขันหมากไป"

นิทานอีกเรื่องหนึ่งที่มีการบรรยายให้เห็นภาพจน์อย่างแจ่มชัด คือ เรื่อง "สุริยคราสจันทรคราส" ผู้เล่าบรรยายจากการช่วยชุบชีวิตลูกสาวเจ้าได้อย่างชัดเจน "ที่นี่ ตายก็กินมันหมดไม่ให้ใครเข้า ถ้าพันปีพาทย์นั้น พันยา พาด ที่ไรหละ ก็ให้ประโคมดนตรี... ที่นี้ก็มียา มีอะไร ลูบได้เลยทั้งตัวทั้งหน้าเลย นี่ สักพักนึ่งค้อยหายใจยุบ มาแล้ว เออ ฟันแล้ว ฟันแล้ว ประโคม...ที่นี่ นานเข้าก็หายใจยุบมาอีกแล้ว หายใจไว้เข้าทุกที ที่นี้ก็ พอรู้สึกตัวดี ให้ออยากกินน้ำ ก็ ก็ ฮีน้ำยานั้นแหละ ให้กินน้ำยาที่ไรประโคมทุกที ที่นี้ก็กินน้ำยา ได้ลูกนั่งได้"

นิทานสั้นมุขตลกเรื่อง "ไอ้หูหนวกกับไอ้ตาบอด" ผู้เล่าได้บรรยายฉากที่ไอ้หูหนวก และไอ้ตาบอดเข้าไปขโมยไก่ ผู้เล่าเล่าได้อย่างสนุกสนาน "ไปในเล้าไปจับไก่แหะ ไอ้ตาบอด ก็อยู่ข้างนอก ไอ้หูหนวกไปคล่าดูไก่อ้นั้น คล่าแล้วคล่าอีกก็ไม่รู้จักเอาใจ จาเอาไอ้จู้รไอ้จั้นนั้น

ก็ถามอีก ไอ้ตาบอดขึ้นมาว่า เอาไอ้อูหรือไอ้แจ้เล่า เอาไอ้อูหรือไอ้แจ้เล่า ว่าจัน ไอ้ตาบอด ก็บอกว่าเอาไอ้อูอื่น แต่ไอ้หูหนวกก็ไม่ได้ยินซึกทีบองกะ...ถามกันอยู่นั้นแหละ ทีนี้ก็ เอาไอ้อูหรือไอ้แจ้เล่า ตะโกนแรง ๆ เข้า คราวนี้ตาบอดก็ตกใจ ออกวิ่ง...วิ่งไปชนต้นมะละกอ มะละกอ ลุกพอดีหล่นมาข้างหลังตุ้...ม ข้าไม่ได้เอาคือ...ก ว่าจัน"

๑.๑๐ ความสม เหตุสมผล

เหตุการณ์ในนิทานมีความสม เหตุสมผลอยู่ในตัวเอง ตามสภาพของ เรื่อง เช่น เรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" หญิงครรภ์แก่ถูกเผาไฟจนท้องแตก ลูกกระเด็นออกมา อาจารย์ก็เก็บ ไปเลี้ยงไว้จนเติบโต หรือมี เทวดาแปลงร่าง เป็นคนแก่มาช่วยทำให้ลักขะนางง ตัวเอกของ เรื่อง หายจากการ เป็นคนพิการกลายเป็นชายหนุ่มที่มีรูปร่างงดงาม เหตุการณ์เหล่านี้ก็ถือว่ามีความสม เหตุสมผลตามลักษณะของ เนื้อเรื่อง ผู้ฟังฟังได้อย่างสนุกสนาน เพลิดเพลินไม่ เกิดความรู้สึกขัดแย้ง

เรื่อง "ไอ้โป้งหยง" การที่ไอ้โป้งหยงตายไปแล้ว แต่ได้นางจันที่มากช่วยชุบชีวิต ให้ฟื้น ก็มีความสม เหตุสมผล ตัวเอกของ เรื่องหรือผู้ที่ประกอบการกรรมจะต้องได้รับการช่วยเหลือ และยังแสดงให้เห็นว่าไอ้โป้งหยงกับนางจันที่ เป็น เนื้อคู่กัน

ความสม เหตุสมผลที่ปรากฏในนิทานนั้น ถือว่ามีความสม เหตุสมผลตามสภาพของ เนื้อเรื่อง โดยไม่คำนึงถึงหลัก เหตุผลทางวิทยาศาสตร์

๑.๑๑ ความมีเอกภาพ

รายละเอียดหรือโครง เรื่องย่อยที่มีในนิทานแต่ละ เรื่องช่วย เสริมให้ นิทาน มีความ สนุกสนานยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับโครง เรื่องใหญ่ เช่น

เรื่อง "ยายเผอเรือ" โครง เรื่องใหญ่ต้องการชี้ให้เห็นคนที่มีนิสัยไม่ละ เอียด ใช้จ่ายหมู่เพื่อย ไม่รู้จัก เก็บทรัพย์สิน แม้จะเป็น เศรษฐีแต่ในที่สุดก็ต้องยากจน เหตุการณ์ในเรื่อง เช่น ยายกับตาเมื่อเป็น เศรษฐีใช้เงินอย่างสุรุ่ยสุร่ายจน เงินหมด ต้องไปขทาน เทวดามอบของ วิเศษให้ก็ไม่รู้จักรักษา ต่อมาได้กลายเป็น เศรษฐีอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงนิสัยในที่สุด ก็กลายเป็นคนยากจนอีก จะเห็นว่าเหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ช่วย เน้นโครง เรื่องใหญ่ให้ เด่นยิ่งขึ้น

เรื่อง "ลูกสะใภ้กับแม่ผัว" โครง เรื่องใหญ่มุ่งแสดงกฎแห่งกรรม ลูกสะใภ้ กลั่นแกล้งแม่ผัวต่าง ๆ นานา จนครั้งสุดท้ายบอกให้ผัวจับไปเผา แต่แม่ผัวไม่เป็นอะไรพร้อมกับ

เอาเงินเอาทองกลับมาบ้าน ลูกสะใภ้จึงอยากได้เงินบ้างก็เอาแม่ตัวเองไปเผา เนื่องจากกรรมที่ตนเองได้ทำไว้ ทำให้แม่ตนเองต้องตายในกองไฟ รายละเอียดของเรื่องเหล่านี้สอดคล้องและสนับสนุนโครงเรื่องใหญ่ทั้งสิ้น

๑.๑๒ การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอก

ผู้เล่ามักเล่าถึงพฤติกรรมของตัวละครเอก และบรรยายถึงตัวละครเอกมากกว่าตัวละครอื่น ๆ เช่น เรื่อง "เจ้าลั่นทอง" ผู้เล่ากล่าวถึงเจ้าลั่นทอง ซึ่งเป็นตัวละครเอก ตั้งแต่เริ่มเรื่องจนกระทั่งจบเรื่อง โดยใช้ "เจ้าลั่นทอง" เป็นตัวดำเนินเรื่อง

เรื่อง "ปฎาจรา" ผู้เล่าให้ความสำคัญกับตัวนางปฎาจรามาก เนื้อเรื่องของนิทานจะเป็นบทบาทและพฤติกรรมของนางปฎาจราทั้งสิ้น

ในนิทานเรื่องอื่น ๆ เป็นต้นว่าเรื่อง "เจ้านิ้วก้อย" เรื่อง "ผู้ดีเข้าเมือง" เรื่อง "พระรถ" เรื่อง "อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน" ฯลฯ ผู้เล่าบรรยายลักษณะท่าทางและบทบาทของตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

๒. วิเคราะห์ด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

นิทานที่รวบรวมได้สะท้อนให้เห็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังนี้

๒.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลท่าไม้ตั้งอยู่บนที่สูงล้อมรอบด้วยภูเขา เช่น เขาตะล่อมกว้าง เขาเขี้ยว เขาหลวง ฯลฯ จากนิทานเรื่อง "ข้างเหาะ" แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เขาหลวง ชาวบ้านมักไปเก็บยาสมุนไพรมาขายเป็นประจำ เมื่อพิจารณาจากเรื่อง "คาถาลูกปืนคตวิเศษ" เรื่อง "ข้างเหาะ" เรื่อง "แหลนวิเศษ" และเรื่อง "กล่องกระดุกไก่" ประกอบกันแล้วจะเห็นว่าตำบลท่าไม้มีป่าหิมอยู่ทั่วไป และเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าหลายชนิด ชาวบ้านสามารถล่าสัตว์เอามาเป็นอาหารได้ และถ้าล่าได้สัตว์มาจำนวนมากก็นำไปขาย ดังที่ปรากฏในนิทานเรื่อง "พรานเข่นป่า" นอกจากนี้แม่น้ำก็มีปลาชุม ดังที่ผู้เล่าได้เล่าไว้ในเรื่อง "ข้างเหาะ" เรื่อง "แหลนวิเศษ" ปัจจุบันท่าไม้ก็ยังล้อมรอบด้วยป่าหิม บางแห่งก็เป็นป่าไม้เบญจพรรณ ซึ่งมีไม้เนื้อแข็งหลายชนิด เช่น ไม้สัก ไม้ยาง ไม้มะค่า ฯลฯ ชาวบ้านทำไม้ส่วนใหญ่

ก็ยังมีสภาพการดำรงชีวิตไม่ต่างไปจากอดีตเท่าใดนัก คือ ยังมีอาชีพตัดไม้ ล่าสัตว์ หาปลา เป็นอาหาร บางครั้งก็เข้าป่าหาของป่าเพื่อนำไปขาย

๒.๒ การคมนาคม

นิทานเรื่อง "ข้างเหาะ" เรื่อง "ลื้อหึก" และเรื่อง "เที่ยวงานหลวงพ่อคำ" สรุปได้ว่าการคมนาคมระหว่างท่าไม้กับท้องถิ่นอื่นในสมัยก่อนมีอยู่ ๒ ทาง คือ ทางบก และทางน้ำ ทางบกนั้นก็ใช้เดินกับใช้เกวียนซึ่งใช้เวลาพอ ๆ กัน ถ้าจะไปพรานกระต่ายต้องใช้ เวลา ๒ วัน โดยออกเดินทางจากท่าไม้ตอนเช้า จะถึงตัวอำเภอพรานกระต่ายตอนเย็น พักค้างคืน รุ่งเช้าจึงเดินทางกลับ ถ้าจะไปอำเภอเมืองกำแพงเพชร ต้องไปทางเรือ ไปขึ้น เรือที่ท่าไม้แดง ซึ่งอยู่ห่างจากท่าไม้ประมาณ ๘ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินประมาณ ๒ ชั่วโมง แล้วจึงลงเรือลงมาดมแม่น้ำปิง มายังอำเภอเมืองกำแพงเพชร

๓. วิเคราะห์ด้าน ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ

๓.๑ การเลือกคู่ครอง

๓.๑.๑ การเลือกคู่

สังคมไทยสมัยก่อนมีค่านิยมว่าการเลือกคู่ครองเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อจัดหาคู่ครองให้สมฐานะกับบุตรธิดาของตน ถึงเรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" เมื่อสักขะนาง กลายเป็นชายหนุ่มมีรูปร่างสง่างาม เข้าไปในเมือง พ่อเจ้าเห็นและได้พูดคุยกับสักขะนาง แล้ว ก็จัดแจงให้ลูกสาวตนแต่งงานกับสักขะนาง

ฉะนั้น จึงทำให้เกิดประเพณี "คลุมถุงชน" โดยที่หนุ่มสาวคู่สมรสไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่เป็นข้อตกลงระหว่างผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย บางครั้งคู่สมรสฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดพิการ เช่น เป็นใบ้ ตาบอด หูหนวก ฯลฯ ครั้นพอแต่งงานแล้วถึงได้รู้ว่า คู่ครองของตนเป็นคนพิการ ก็อาจทำให้เกิดการหย่าร้างได้ ลักษณะนี้มีในนิทานเรื่อง "ตาบอดตาใส" เมียของตาบอดตาใสไม่รู้ว่าสามีเป็นคนตาบอด พออยู่นานไปจึงสังเกตเห็นในที่สุดก็ต้องเลิกร้างกันไป

ปัจจุบันหนุ่มสาวในตำบลท่าไม้ มีสิทธิในการเลือกคู่ครอง เนื่องจากสภาพสังคมที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้ทำความรู้จักกันมีมากขึ้น

๓.๑.๒ ค่านิยมในการเลือกคู่ครอง

เดิมชาวบ้านท่าไม้ให้นิยมให้บุตรธิดาของตนเลือกคู่ครองจากคนที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน เพราะจะได้รู้จักอุปนิสัยตลอดจนญาติพี่น้องของคนที่มาเป็นชายเป็นสะใภ้ ถ้าเป็นคนถิ่นอื่นเกรงว่าจะเป็นคนไม่ดี ทำให้ชีวิตแต่งงานไม่ราบรื่น นิทานเรื่อง "กัญชา" สะท้อนให้เห็นค่านิยมนี้ แต่ปัจจุบันค่านิยมในการเลือกคู่ครองเป็นคนละแวกบ้านเดียวกันนี้ ชาวบ้านท่าไม้ไม่สู้เคร่งครัดเท่าใดนัก

นอกจากนี้ ฝ่ายหญิงก็ต้องการคนที่มีสติปัญญามาเป็นสามี เพราะถือว่าสามีเป็นผู้นำครอบครัว เลี้ยงดูและคุ้มครองคนในครอบครัว ถ้าได้คนที่มีสติปัญญาก็จะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง นิทานเรื่อง "พระยาไทย" หญิงสาว ๔ คน ตั้งปัญหาไว้คนละข้อ ชายคนใดตอบได้ก็จะยอมเป็นเมีย มีชายหนุ่ม ๔ คน ตอบได้โดยมีชายแก่คนหนึ่งบอกคำตอบให้ หญิงสาวทั้ง ๔ คน จึงไม่ยอมเป็นเมียชายหนุ่ม แต่ยอมเป็นเมียของชายแก่ทั้งหมด ๔ คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหญิงสาวทั้งสี่คนต้องการคนมีสติปัญญามาเป็นสามี

๓.๒ การสู่ขอและการแต่งงาน

พิธีแต่งงานของไทยแต่เดิมนั้น ผู้ปกครองข้างฝ่ายชายเป็นผู้ไปสู่ขอกับผู้ปกครองฝ่ายหญิง ถ้าฝ่ายหญิงตกลงก็จะกำหนดวันแต่งงาน มักเลือกแต่งงานในเดือนเลขคู่ โดยถือเคล็ดว่า การแต่งงานหมายถึงการอยู่เป็นคู่ จึงนิยมแต่งงานกันในเดือนสอง เดือนสี่ เดือนหก ยกเว้นเดือนแปด และเดือนสิบสอง^๑ เมื่อถึงวันแต่งงาน ตอนเช้าฝ่ายชายก็จะแห่ขบวนขันหมากไปบ้านฝ่ายหญิง ผู้แห่ขบวนขันหมากนิยมให้หญิงสาวที่มีหน้าตาดีเป็นผู้ถือ^๒ ทางฝ่ายหญิงก็จัดทำอาหารเอาไว้เลี้ยงขบวนแห่ขันหมาก คตินิยมนี้ยังนิยมปฏิบัติกันอยู่ในตำบลท่าไม้

นิทานเรื่อง "อ้ายชู้ก้อย" และเรื่อง "เจ้านิ้วก้อย" เจ้านิ้วก้อยหรือเจ้าชู้ก้อยให้ย้ายไปขอลูกสาวเจ้า ลูกสาวเจ้ายอมตกลงแต่ต้องทำสะพานเงินสะพานทองยาวตั้งแต่บ้ายฝ่ายชายมาถึงบ้านฝ่ายหญิง สำหรับเรื่อง "เจ้านิ้วก้อย" ผู้เล่าเสริมว่า เจ้าเมืองคิดว่าเจ้านิ้วก้อยคงทำไม่ได้

^๑ อานนท์ อภิภากริม, มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๒๔), หน้า ๘๔.

^๒ เชิดชาย เหล่าหล้า, สังคมวิทยาชนบท (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร์พิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๔๕.

จึงไม่สนใจจัดเตรียมงาน ครั้นถึงวันกำหนดฝ่ายชายทำสะพานเงินสะพานทองและยกขันหมากมาทางฝ่ายหญิงต้องรีบเตรียมทำอาหารกันอย่างขุมน

ส่วนความนิยมในเรื่องฤกษ์แต่งงานนั้น เรื่อง "ตาบอดตาใส" ผู้เล่ากล่าวว่า "ไอ้ตาบอดตาใส...พอถึงเดือนหกก็ได้แต่งเมีย" คือแต่งงานในเดือนหก

๓.๓ แบบแผนการแต่งงาน

แบบแผนการแต่งงานที่ปรากฏในนิทานส่วนใหญ่เป็นการแต่งงานที่ผู้ชายมีภรรยาคนเดียวแต่ในนิทานเรื่อง "พระรถ" และเรื่อง "นางสิบสองทองเตี่ยว" กล่าวถึงภักษัตริย์ มีมเหสีพร้อมกันถึง ๑๒ คน แสดงให้เห็นว่าผู้ชายที่จะมีภรรยาหลาย ๆ คนพร้อมกันได้นั้น ต้องเป็นคนที่มีความมั่งคั่งฐานะ คนธรรมดาทั่วไป แล้วนิยมมีภรรยาคนเดียว ลักษณะนี้สอดคล้องกับสภาพครอบครัวของชาวบ้านทั่วไป ผู้ชายในตำบลท่าไม้ส่วนใหญ่มีภรรยาคนเดียวในกรณีที่ภรรยาเก่าตายก็อาจมีภรรยาใหม่

๓.๔ ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน

นิทานหลายเรื่องสะท้อนให้เห็นที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน ที่ฝ่ายชายอยู่บ้านฝ่ายหญิง ได้แก่เรื่อง "กัญชา" เรื่อง "ลูกเขยแม่ยาย" เรื่อง "ลูกเขยพ่อตา" เรื่อง "พ่อตาลูกเขย" เรื่อง "พ่อตาลูกเขยขึ้นพลู" เรื่อง "พ่อตากะลูกเขย" เมื่อฝ่ายชายมาอยู่บ้านฝ่ายหญิง จำเป็นต้องช่วยกันทำมาหากิน ดังในนิทานเรื่อง "ลูกเขยแม่ยาย" กล่าวถึงลูกเขยและน้องเมียช่วยกันทำนา และในเรื่อง "พ่อตาลูกเขยขึ้นพลู" "พ่อตากะลูกเขย" และ "ลูกเขยพ่อตา" ก็กล่าวถึงลูกเขยช่วยพ่อตาทำงาน การที่ฝ่ายชายมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงเท่ากับฝ่ายหญิงได้แรงงานเพิ่มขึ้น

การอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัวใหญ่ ประกอบด้วย พ่อตา แม่ยาย ลูกเขย ลูกสาวและน้องเมีย อาจมีการกระทบกระทั่งระหว่างสมาชิกในครอบครัวเหมือนกับที่ปรากฏในเรื่อง "พ่อตาลูกเขย" หรืออาจมีเรื่องในด้านขู้สาวระหว่างพี่เขยกับน้องเมีย เหมือนกับเรื่อง "ลูกเขยแม่ยาย" กรณีที่ฝ่ายหญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชาย ก็อาจเกิดปัญหาระหว่างแม่ผัวกับลูกสะใภ้ขึ้นได้ เหมือนกับนิทานเรื่อง "ลูกสะใภ้กับแม่ผัว"

ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงานของชาวบ้านท่าไม้ นั้น จะมีทั้งแบบฝ่ายชายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง และแบบฝ่ายหญิงไปอยู่บ้านฝ่ายชาย เหมือนกับที่ปรากฏในนิทานที่รวบรวมได้

๓.๕ ลักษณะของครอบครัว

ครอบครัวของชาวบ้านท่าไม้ มีลักษณะเป็นครอบครัวที่รวมบุคคลต่าง ๆ ไว้ในบ้าน คือมี พ่อ แม่ ลูก ๆ นอกจากนี้ยังมีญาติพี่น้องและคนอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย เช่น พ่อตา แม่ยาย น้องภรรยาหรือน้องสามี ลักษณะครอบครัวแบบนี้ในนิทานเรื่อง "ลูกสะใภ้กับแม่ผัว" เรื่อง "กัญชา" เรื่อง "ลูกเขยแม่ยาย" ฯลฯ หลักเกณฑ์ทางด้านสังคมวิทยาถือว่าครอบครัวลักษณะนี้เป็นครอบครัวเริ่มต้น (Nuclear Family) ถึงแม้จะมีคนอื่นรวมอยู่ด้วย แต่คนเหล่านี้ก็อยู่ในฐานะผู้อาศัยเท่านั้น^๑

๓.๖ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

สภาพบ้านเรือนของชาวบ้านท่าไม้โดยทั่ว ๆ ไป ยังปลูกเป็น เรือนยกพื้นสูง บางบ้าน จะเอาเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น แอก เกวียน หูก ไปเก็บไว้ใต้ถุนบ้าน บางบ้านก็เอาข้าว ควาย เลี้ยงไว้ใต้ถุนบ้าน บางบ้านก็ทำคอกไว้ใกล้ ๆ บ้าน นิทานที่รวบรวมได้ทีกล่าวถึง บ้านลักษณะ เช่นนี้ได้แก่เรื่อง "เจ้าสามสหาย (สำนวนที่ ๑)" เรื่อง "ก้อนข้าวเย็น" เรื่อง "ขโมย ลักควาย" เรื่อง "ทืดหนูน" เรื่อง "ไอ้ตาบอดกับไอ้หูหนวก"

บนบ้านจะมีนอกชาน ซึ่งใช้เป็นที่นั่งเล่นและเป็นที่นั่งทำงาน บางครั้งก็ใช้เป็น ที่ถ่ายปัสสาวะในเวลาากลางคืนด้วย ดังปรากฏในเรื่อง "ก้อนข้าวเย็น" เรื่อง "ขโมยลักควาย" เรื่อง "ไอ้หูหนวกกับไอ้ตาบอด" ถัดจากนอกชาน เข้าไปก็จะมีห้องใช้เป็นที่เก็บของมีค่า เช่น นิทานเรื่อง "ไอ้โง้งหยง" นางจันทา เข้าไปในห้องขโมยเอาเงินเอาทองไปให้ผู้ชาย แต่กลับ ไปฟ้องพ่อว่านางจันทาเป็นคนขโมย หรือนิทานเรื่อง "แม่หม้ายผัวตาย" เมื่อมีชายแปลกหน้ามา ขออาศัยนอน หญิงหม้ายก็ให้ชายคนนั้นนอนข้างนอก ตนเองก็เข้าไปนอนในห้อง

---

^๑ สนิท สัมครการ, "บทบาทของครอบครัวที่มีต่อบุคลิกภาพของคนไทย" ใน รักเมืองไทย ภาคครอบครัว การศึกษา และอุดมคติ, สมบัติ จันทรวงศ์ และรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒.

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

เรื่อง "จระเข้" พญาจระเข้สองตัวผิวเมีย เทียวไล่กัดกินชาวบ้าน ต่อมาเมียแพ่ทอง
อยากกินหัวใจลิง เทวดาจึงแปลงมาเป็นสิงห์อาบายหลอกจระเข้ จนจระเข้ตาย ผู้เล่ากล่าวว่า
"นี่เจ้าจระเข้ที่นี่ก็จะใช้หนีกรรมหนีเก้าเข้าสี่ ครึ่งกินคนแถวนั้นมาก ๆ ละ เวรกรรมนะมาทำ"

เรื่อง "ลูกสะใภ้กับแม่ผิว" ลูกสะใภ้ต้องการฆ่าแม่ผิวโดยเอาไปเผาไฟ เพราะ
กฎแห่งกรรม จึงทำให้แม่ตัวเองต้องถูกเผาไฟ

๔.๑.๒ การทำบุญ

ความเชื่อเรื่องการทำบุญถือว่าเป็นการสร้างกรรมดี คนที่สร้างกรรมดีก็ย่อมได้รับผลดี
ตอบแทนตามหลักของกฎแห่งกรรม นิทานเรื่อง "มฆมาณพ" ได้แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องการทำ
บุญ มฆมาณพทำบุญด้วยการสร้างสาธารณสถาน คือ ถนน และศาลา ผลของการทำบุญ เมื่อ
มฆมาณพตายจึงได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์

เรื่อง "สุวรรณสาม" สุวรรณสามถือศิวภานา ไม่ฆ่าสัตว์ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ครั้นพอ
สุวรรณสามถูกกบิลยักษ์ยิงด้วยธนูถึงแก่ความตาย เทวดาได้มาช่วยชุบชีวิตให้สุวรรณสาม
เพราะเห็นว่า สุวรรณสามเป็นผู้ที่ประกอบกรรมดี

๔.๒ ความเชื่อทางไสยศาสตร์

๔.๒.๑ ความเชื่อเรื่องผี ชาวบ้านเชื่อว่าป่าทุกแห่งต้องมีผู้ดูแลคุ้มครองรักษา
สมบัติของป่า เมื่อจะเข้าไปจับสัตว์ป่าก็จำเป็นต้องทำพิธีบวงสรวงผีซึ่งถือว่าเป็นผู้ดูแลเสียก่อน
ในเรื่อง "พรานเข่นป่า" นายพรานจะเข้าไปจับสัตว์ในป่า นายพรานก็ได้ทำพิธีบวงสรวงผีที่อยู่
ในป่า

๔.๒.๒ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม นิทานเรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" แสดงให้เห็น
ถึงความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ก่อนที่อาจารย์จะตั้งชื่อให้ลักขะนางนั้น อาจารย์ก็ได้ตรวจดูฤกษ์ยาม
เสียก่อน

๔.๒.๓ ความเชื่อเรื่องการทำนาย นิทานเรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" เมื่อโหร
ทำนายว่า ผู้มีบุญกำลังจะเกิดและจะเข้ามาในเมือง เจ้าเมืองก็สั่งให้พวกทหารจับหญิงมีกรรม
ฆ่าเสียให้หมด

เรื่อง "พระยาไทย" ชาวบ้านได้มาขอให้อาจารย์ทองช่วยทำนายว่า เมื่อไรฝนจะตก

อาจารย์ทองก็ทำนายว่าอีกเจ็ดวันฝนจะตก ชาวบ้านก็พากันเตรียมทำแอ่งทำไถเอาไว้

๔.๒๐.๔ ความเชื่อเรื่องคาถาอาคม ปรากฏในนิทานเรื่อง "เจ้าลั่นทอง"

ฤาษีได้สอนคาถาแปลงกายให้เจ้าลั่นทอง

เรื่อง "ผู้ตีเข้าเมือง" อาจารย์สอนคาถาประสบเนตรให้กับลักขณาวาง ใครที่แลเห็นลักขณาวางจะต้องเกิดความเมตตารักใคร่

๔.๒๐.๕ ความเชื่อเรื่องเคล็ด เรื่อง "พรานเข่นป่า" ได้แสดงความเชื่อเรื่องเคล็ดในแง่ที่ว่าถ้าต้องการเห็นผีก็ให้มองลอดใต้หว่างขา แล้วจะมองเห็น

เรื่อง "ดาบอดตาใส" แสดงความเชื่อเรื่องเคล็ดเกี่ยวกับการแต่งงานที่นิยมแต่งงานในเตือนคู่ เพราะถือว่าการแต่งงานเป็นการดำเนินชีวิตคู่

๔.๓ ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรม

๔.๓.๑ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจกว้างขวาง นิทานเรื่อง "สุริยคราสจันทคราส" สะท้อนถึงค่านิยมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อสุริยคราสกับจันทคราสถูกแม่ไล่ออกจากบ้าน ชาวบ้านละแวกนั้นก็ช่วยเหลือโดยให้ทานอาหารกินวันละบ้าน

เรื่อง "ติดหนูน" ชายหนุ่มคนหนึ่งไปอาศัยหลบฝนอยู่ใต้ถุนบ้านจนถึงเวลาเย็นเจ้าของบ้านก็เรียกให้มากินข้าว และให้นอนพักที่บ้าน

เรื่อง "เจ้าชู้ตัวเขียว" และเรื่อง "แม่หม้ายผัวตาย" แสดงให้เห็นค่านิยมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจกว้างขวาง

๔.๓.๒ ความมีเมตตากรุณา การให้ความเมตตากรุณาแก่มนุษย์และสัตว์ถือว่าเป็นการทำบุญ ตามหลักพุทธศาสนาผู้ทำย่อมได้รับผลบุญ เช่น นิทานเรื่อง "อ้ายชู้ก้อย" อ้ายชู้ก้อยพบงูถูกมัดทรมานอยู่ที่สงสารเอาไปปล่อย งูนั้นได้กลายเป็นพญานาคและตอบแทนบุญคุณอ้ายชู้ก้อยด้วยการให้ลูกแก้ววิเศษ

๔.๓.๓ ความกตัญญู ลักษณะประการหนึ่งของคนดีคือ มีความกตัญญู รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ ดังที่ปรากฏในเรื่อง "สุริยคราสจันทคราส" และเรื่อง "สุวรรณสาม"

๔.๓.๔ ความซื่อสัตย์ สังคมของชาวบ้านชนบทยกย่องหญิงที่มีความซื่อสัตย์ต่อสามีดังเรื่อง "แม่หม้ายผัวตาย" ขณะเดียวกันก็ประมาดหญิงที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี คบชู้และมักมาก

ในโลภีย์ เรื่อง "เห็นชั่วเป็นดีนารีใจทราม" แสดงถึงหญิงที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามีและมักมากในเรื่องโลภีย์ ผลสุดท้ายก็ได้รับการลงโทษโดยถูกทอดทิ้งจากสามีทุก ๆ คน

๔.๓.๕ การแสวงหาความรู้ เรื่อง "อย่าเห็นแก่กินอย่าเห็นแก่นอน"

กล่าวถึงครอบครัวหนึ่ง ลูกชายต้องการไปเรียนวิชา พ่อแม่ก็เป็นคนยากจนแต่พ่อแม่ก็ยอมขายไรนา เพื่อให้ลูกไปเรียนวิชา และเรื่อง "ไอ้เหลือซี้คร้าน" ไอ้เหลือเป็นคนเกียจคร้านไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน และบอกกับพ่อแม่ว่าตนไปเรียนวิชา พ่อแม่ก็ไม่ว่ากล่าวอะไร

จากนิทานสองเรื่องดังกล่าวถึงนี้แสดงให้เห็นว่า พ่อแม่นิยมให้ลูกหลานศึกษาหาความรู้

๔.๓.๖ ยกย่องผู้มีความรู้ เรื่อง "อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน" แสดงให้เห็นว่าคนมีความรู้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ และได้รับความสำเร็จในชีวิต

เรื่อง "ไอ้เหลือซี้คร้าน" ชาวบ้านยกย่องไอ้เหลือ ให้นำดอกไม้ธูปเทียนมากกราบไหว้ไอ้เหลือ เพราะคิดว่าไอ้เหลือเป็นคนมีความรู้

๔.๓.๗ ความนิยมเครื่องประดับ ชาวบ้านนิยมเครื่องประดับที่ทำด้วยทอง เพราะเป็นเครื่องบอกรฐานะ เรื่อง "ไอ้โป่งหยง" ไอ้โป่งหยงหลงรักลูกสาวเศรษฐีแต่ผู้หญิงไม่สนใจ ไอ้โป่งหยงจึงพยายามเก็บเงินไปจ้างช่างทองทำเครื่องประดับ เพื่อให้ผู้หญิงสนใจ

๔.๓.๘ ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ พุทธศาสนาสอนให้คนพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภมาก นิทานเรื่อง "พรานเข่นป่า" ได้สะท้อนค่านิยมในเรื่องความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภ ตอนท้ายของเรื่องผู้เล่าสรุปว่า "เข่ารวกก่อนแล้วหาไปรวยตามเข่าเลย"

การวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทนิยาย

๑. วิเคราะห์โครงสร้างของนิยาย

๑.๑ กฎของการเริ่ม เรื่องและกฎของการจบเรื่อง

นิยายที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้จำนวน ๖ เรื่อง และมีนิยายที่สอดคล้องกับกฎข้อนี้ ๒ เรื่อง ได้แก่

เรื่อง "ท้าวแสนแป" ผู้เล่าเริ่มเรื่องด้วยเหตุการณ์สงบคือ "ล้าว กันเมื่อเดิม ท้าวแสนแปนี้แกอยู่ที่คลองขลุง ไร่เนียบ ไร่ ปากคลองสวนหมากชะ" ผู้เล่าดำเนินเรื่องต่อไปจนถึงลูกสาวเจ้าเมืองกำแพงเพชรกินมะเขือที่ท้าวแสนแปปลูกจึงมีกรรม พอคลอดออกมาก็ประกาศหาพ่อเด็ก ปรากฏว่าเป็นท้าวแสนแป เจ้าเมืองกำแพงเพชรโกรธเลยขับไล่ออกจากเมือง ภายหลังท้าวแสนแปได้ฆ้องวิเศษ จึงตีให้ตนหายจากเป็นแปและตีเอาช้างพันเชือก ตอนสุดท้ายของเรื่องก็จบลงอย่างมีความสุข "พ่อตาก็เคื้อคร่อนจาให้เข้าเมือง ก็ไม่ยอมเข้า...คราวนี้ ก็ทำใจก็ไม่เข้า คราวนี้ก็เลยเบ็งพระนครให้"

เรื่อง "ตาแสนแป" เริ่มเรื่องด้วย "ยังมีชาวไร่อยู่คนหนึ่ง เป็นแปอีลมแปแป ต่อจากนี้ผู้เล่าก็ดำเนินเรื่องจากเหตุการณ์ที่สงบไปสู่เหตุการณ์ที่ยุ่งยาก ตอนจบเรื่องเหตุการณ์ที่ยุ่งยากได้รับการแก้ไขและตัวเอกได้รับความสุข "ทีนี้คุยก้าเมียว่า ตอไปนี้เราจะต้องเป็นเจ้า...ส่วนเรานี่จะต้องเป็นราชวังน้ำ เมียก็อ ตามใจ ก็เลยตีฆ้อง...โอ๊ย ลูกยังขาดอุ้นอนนะนี้ นีก็ตีอีก ป่อง เป็นจู้ทองมา...ก็ต้องเรียกเมืองนั้นก็ เป็นเมืองจู้ทอง เป็นเจ้าเมืองจู้ทอง ทีนี้ ท้าวแสนแปก็ ได้เป็นท้าวแสนแป"

๑.๒ กฎของการซ้ำ

กฎข้อนี้สอดคล้องกับนิยายที่รวบรวมได้เพียงเรื่องเดียว คือเรื่อง "ท้าวแสนแป" มีการซ้ำเหตุการณ์ในโครงเรื่องย่อย และจำนวนที่ซ้ำ ๓ ครั้ง ในตอนที่ท้าวแสนแปได้ฆ้องวิเศษ จากลิงที่ทดลองตี ผู้เล่าเล่าว่า "ท้าวแสนแปก็มาลองตัวเองนะ ฆ้อง ฆ้อง ว่าแปจาหลดมี ย้อง ม้อง แกก้อแปก็หลัดหมัดจริง ๆ คราวนี้ ม้อง ม้อง ม้อง แปให้แปตีค แปก็ตีคหมัด คีคหมัดครัน คราวนี้เอาเหอะตี ตี ม้อง ม้อง ให้เอี่ยมหมด" ท้าวแสนแปได้ทดลองตีฆ้องวิเศษ รวม ๓ ครั้งด้วยกัน

๑.๓ กฎแห่งตัวละคร ๒ ตัวต่อ ๑ ฉาก

กฎนี้ปรากฏในนิยายเรื่องต่อไปนี้

เรื่อง "ท้าวแสนปม" นั้นในแต่ละฉากจะเห็นว่าตัวละครที่มีบทบาทสำคัญเพียง ๒ ตัวเท่านั้น

เรื่อง "ตาแสนปม" เมื่อตาแสนปมได้ขังกายสิทธิ์จากลิงก็ทำให้ร่างกายหายจากเป็นปมแล้วก็กลับมาบ้าน มาถึงก็ร้องเรียกให้ลูกเข็นบันไดลงมาให้ ฉากนี้มีตัวละคร ๒ ตัว คือ ตาแสนปมและลูก แต่พอเมียปรากฏตัวในฉากนี้บทบาทของลูกก็หมดไป ผู้มีบทบาทสำคัญต่อไปคือตาแสนปมและเมีย

เรื่อง "พระฤาษีร่วง" ฉากเริ่มเรื่องก็มีตัวละครสำคัญ ๒ ตัว คือ ตาเถนกับนางพญานาค ตอนที่ตากับยายไปพบพระร่วงบนเขาหลวง ก็มีตัวละครสำคัญ ๒ ตัว คือ ตากับยาย

๑.๔ กฎแห่งความแตกต่างแบบตรงกันข้าม

ตัวละครในนิยายพื้นบ้านที่รวบรวมจากตำบลท่าไม้ จะมีความแตกต่างอย่างตรงกันข้ามได้แก่ เรื่อง "ท้าวแสนปม" ท้าวแสนปม เป็นคนมีรูปร่างอัปลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างอย่างตรงกันข้ามกับลูกสาวเจ้าเมืองกำแพงเพชร

เรื่อง "ตาแสนปม" ใกล้เคียงกับเรื่อง "ท้าวแสนปม" ตัวเอกคือตาแสนปม เป็นชาวไร่ปลูกผัก ตามตัวมีแต่ปม ได้เป็นคู่ครองของลูกสาวเจ้าเมือง

เรื่อง "พระฤาษีร่วง" กล่าวถึงนางพญานาค สาวสวย ได้เป็นเมียของตาเถนแก่

๑.๕ กฎแห่งฝาแฝด

นิยายที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้ นี้ ไม่มีเรื่องใดที่มีตัวละครเป็นพี่น้องสองคน หรือเป็นฝาแฝดเลย ดังนั้นกฎนี้จึงไม่สอดคล้องกับนิยายพื้นบ้านที่รวบรวมได้

๑.๖ ความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย

นิยายที่กล่าวถึงตัวละครที่เป็นพี่น้องหลาย ๆ คนนั้นมีเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง "ตาแสนปม" ผู้เล่ากล่าวถึงลูกสาวเจ้าว่ามีทั้งหมด ๗ คน ผู้เล่ามิได้กล่าวถึงตำแหน่งต้นคือลูกสาวคนโตเลย กล่าวถึงแต่ตำแหน่งท้ายคือลูกสาวคนสุดท้ายเพียงคนเดียว ได้กินมะเขือของ

ตาแสนปมเข้าไปจึงเกิดมีกรรม

๑.๗ โคร่งเรื่องเชิงเดี่ยว

นิยายที่รวบรวมได้ทุกเรื่องเป็นเรื่องเชิงเดี่ยว ไม่มีลักษณะซับซ้อน ผู้เล่าดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์

๑.๘ รูปแบบของบทบาทและคำพูดตัวละคร

นิยายแต่ละเรื่องที่รวบรวมได้มีบทบาทของตัวละครหรือคำพูดของตัวละครจะเป็นแบบเดียวกัน เห็นได้จากเรื่อง "ท้าวแสนปม" ผู้เล่ามักใช้คำพูดซ้ำ ๆ กัน เช่น

"ท้าวแสนปมแกล่องแพหายากไป... ล่องแพหายากไป"

"ต้องทำเป็นอู๋... ได้มากถึงกับทำเป็นอู๋"

"ดีดหมัด ดีดหมัดครบ... ให้เอี่ยมหมัด เอี่ยมหมัด"

เรื่อง "ตาแสนปม" ก็เช่นเดียวกัน ผู้เล่ามักใช้คำพูดซ้ำ ๆ ดังเช่นตอนที่ตาแสนปมเมื่อตัวหายจากเป็นเปงกักกลับบ้านร้องเรียกให้เมียและลูกเช่นขันไดให้ เมียและลูกจำตาแสนปมไม่ได้จึงไม่ยอมเช่นขันไดให้ คำพูดของเมียและลูกของตาแสนปมเป็นแบบเดียวกัน ดังนี้

"เฮ้ย พ่อหนูไม่ใช่งี้ พ่อหนูเป็นปมนี่ไม่ใช่พ่อข้า"

"เอ๊ย พี่ข้าไม่ไม่ใช่ พี่ข้าเป็นปม"

เรื่อง "พระฤาษะร่วง" ผู้เล่ามักกล่าวถึงบทบาทของตาเถนเพียงบทบาทเดียวคือมักกล่าวถึงตาเถนในขณะที่กล่าวตัวอยู่ทุกครั้ง เช่น

"มีแก่นคนหนึ่ง กวางัวคอยู่ตั้งกา ไรก็กวางัวคหุแต่ัวคั้นและ"

"มาซีแม่โอย ก้างกวางัวคบ้านแกรก แกรก แกรก เองตาเถนนะ"

๑.๘ จากประทับใจ

นิยายที่รวบรวมได้นี้ ผู้เล่าได้บรรยายภาพพจน์ที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจ เช่น เรื่อง "ท้าวแสนปม" ผู้เล่าได้บรรยายจากที่ท้าวแสนปมไปตีกลปลาแต่กลับได้ทอง "นี่ก็มาคุดทำกระบังก็อดักลอบจาเอาปลาฆ่ากินกันข้างนั้นเหอะ คราวนี้แกก็อ คราวนี้ก็ไปดูสิไรก็ไม่ดีค๊ะปลา บอกว่าดีคแต่ขมั้น ขมั้น... คราวนี้ก็เอามา พอเอามาเทออกเหอะเป็นทองคำกราว หมัดเลยเขี้ยวน้ำไม่เป็นขี้หมั้นแก้ว ถึงกับทำอู๋"

เรื่อง "ตาแสนปม" ผู้เล่าบรรยายฉากที่ประชาชนพากันมาให้เด็กเลือกเป็นพ่อ ผู้เล่าบรรยายได้อย่างเห็นภาพพจน์ "นิกี้ ไอ้ทั้งบ้านนอกคอกนา เป็นหนุ่มทั้งหลายแหล่ พ่อแม่ย่าแม่มา่นิกี้ อยากได้เมียยังจะ ซื่อซนไปหยังดี ๆ ซี่เดียว ไปรับเอาไป ไปเข้าราชวังก็ไปรอเก็บ มา มาห่มมา มาหาพ่อมาลูก พ่อมาหาลูกแล้วมา มาหาพ่อมาห่มมา มา เด็กก๊ลิบไม้แลซึกคนเดียว จนหมัดหัวเมืองท้ายเมือง เด็กไม่มาเลย ก๊ลิบไม้แล ร้องแม่มันจริง เจ้ย ง่าว ง่าว"

๑.๑๐ ความสม เหตุสมผล

เหตุการณ์ต่าง ๆ ในนิยายที่รวบรวมได้มีความสม เหตุสมผลตามสภาพของ เรื่อง แต่ละเรื่อง นิยายเรื่อง "ท้าวแสนปม" และเรื่อง "ตาแสนปม" ลูกสาวเจ้าเมืองกินมะเขือ ของท้าวแสนปม เข้าไปจึงเกิดมีครรภ์. ตาแสนปมตัวหายจาก เป็นบงกั เพราะตีข้องวิเศษ

เรื่อง "บึงสาบและเขาไก่เขี่ย" ก็กล่าวว่า พระร่วงมาต่อไก่จึงสาบน้ำในบ่อให้ เป็น น้ำร้อน เพื่อใช้ลวกไก่ น้ำในบึงสาบนั้นจึงกลายเป็นน้ำร้อน

ส่วนเรื่อง "พระฤาษีพระร่วง" เหตุที่พระร่วงมีวาจาสิทธิ์ เพราะนางพญานาคได้เอาน้ำลายของนางใส่ปากพระร่วงไว้

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ในนิยายทุก เรื่องนั้น เกิดขึ้น เนื่องจากมี เหตุการณืหนึ่ง เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดมี เหตุการณือีก เหตุการณืหนึ่ง เกิดขึ้นตามมา

๑.๑๑ ความมี เอกภาพ

รายละเอียดของนิยายช่วยสนับสนุนโครง เรื่องใหญ่และทำให้ เนื้อ เรื่องสนุกสนาน เห็นได้จากเรื่อง "พระฤาษีพระร่วง" การที่พระร่วงบอกให้ต้นไม้ล้มลงและตัด เป็นท่อน ๆ ต้นไม้ ก็ล้มตามคำพูดของพระร่วง หรือพระร่วงบอกให้ตุ๊กตาไม้ลุกขึ้น ตุ๊กตาก็ลุกขึ้น รายละเอียดเหล่านี้ ช่วยสนับสนุนให้เห็นว่า พระร่วง เป็นผู้มีวาจาสิทธิ์

เรื่อง "ท้าวแสนปม" และเรื่อง "ตาแสนปม" ก็เช่นเดียวกัน โครงเรื่องย่อยใน เรื่องช่วย เสริมและสอดคล้องกับโครง เรื่องใหญ่

สำหรับนิยายอีก ๓ เรื่อง คือเรื่อง "เขาลากว่าว" เรื่อง "บึงสาบและเขาไก่เขี่ย" และเรื่อง "บึงสาบ" ผู้เล่าเล่าเรื่องเพียงย่อ ๆ และเป็นการเล่าแบบสัณนิษฐานจึงทำให้เห็น ลักษณะความมี เอกภาพได้ไม่ชัดเจน

๑.๑๒ การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอก

นิยายทั้ง ๖ เรื่องที่รวบรวมได้ ผู้เล่ากล่าวถึงตัวเอกของเรื่องตั้งแต่เริ่มเรื่องจนถึงจบเรื่อง โดยยึดตัวเอกเป็นแกนในการดำเนินเรื่อง เช่น เรื่อง "ตาแสนปม" ผู้เล่าเริ่มเรื่องโดยกล่าวถึงตาแสนปม จากนั้นก็เล่าเรื่องโดยให้ตาแสนปมเป็นตัวดำเนินเรื่อง เมื่อตาแสนปมได้รับความสุขเรื่องก็จบ

๒. วิเคราะห์ด้านประวัติ

นิยายที่รวบรวมได้จากตำบลดำไม้ได้สะท้อนประวัติสถานที่และประวัติชื่อสถานที่ ดังนี้

๒.๑ ประวัติสถานที่

นิยายเรื่อง "ท้าวแสนปม" และเรื่อง "ตาแสนปม" สะท้อนให้เห็นว่าแสนปมเป็นผู้สร้างเมืองไตรตรังษ์เมืองไตรตรังษ์นี้ตั้งอยู่ที่เมืองกำแพงเพชร ปัจจุบันเป็นตำบลหนึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร

๒.๒ ประวัติชื่อสถานที่

นิยาย ๓ เรื่องที่สะท้อนประวัติชื่อสถานที่ได้แก่ เรื่อง "เขาลากว่าว" เรื่อง "บึงสาบและเขาไก่เขี่ย" และเรื่อง "บึงสาบ"

เรื่อง "เขาลากว่าว" ผู้เล่าเล่าว่า พระร่วงมาเล่นว่าวที่อ่างหิน เสด็จพระร่วงลากว่าวไปโคนเขา จึงเรียกเขานั้นว่า "เขาลากว่าว" ภายหลังเพี้ยนเป็น "เขาลักว่าว"

เรื่อง "บึงสาบและเขาไก่เขี่ย" จากคำบอกเล่าของผู้เล่า ๒ คน คือ นายจ่าง ชดเชย และนายซุบ วงษ์เชียด กล่าวตรงกันว่า เหตุที่เรียก "บึงสาบ" เนื่องจาก พระร่วงมาต่อไก่ไก่เอาขาคู่ดินข้างละทีกลายเป็นภูเขาจึงเรียกภูเขานี้ว่า "เขาไก่เขี่ย" เมื่อต่อไก่ได้แล้ว พระร่วงไม่มีน้ำร้อนลวกไก่จึงสาบน้ำในบึงให้กลายเป็นน้ำร้อน ชาวบ้านจึงเรียกบึงนั้นว่า "บึงสาบ"

๓. วิเคราะห์ด้านระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ

๓.๑ การเลือกคู่ครอง

๓.๑.๑ การเลือกคู่

นิยายที่รวบรวมได้กล่าวถึงการเลือกคู่ครอง ๒ แบบ แบบแรกคือ บิตามารดาเป็นผู้จัดการคัดเลือก ปรากฏในนิยายเรื่อง "ท้าวแสนปม" และเรื่อง "ตาแสนปม" เจ้าเมืองได้ให้ทหารไปประกาศให้ชาวบ้านมาเสี่ยงทายเป็นพ่อของเด็ก

การเลือกคู่ครองอีกแบบหนึ่งคือ เปิดโอกาสให้หญิงสาวเลือกเอง ปรากฏในนิยายเรื่อง "พระฤาษะร่วง" กล่าวถึง นางพญานาคขึ้นมาเมืองมนุษย์เพื่อหาคนซื้อสัตย์เป็นคู่ครอง

๓.๑.๒ ค่านิยมในการเลือกคู่ครอง

เรื่อง "ท้าวแสนปม" แสดงให้เห็นค่านิยมในการเลือกคู่ครองว่า ต้องเลือกคนที่อยู่ในฐานะใกล้เคียงหรือมีสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกัน เจ้าเมืองโกรธไล่ลูกสาวของตนออกจากเมือง เมื่อเสี่ยงทายแล้วปรากฏว่าท้าวแสนปมเป็นพ่อของเด็ก

๓.๒ แบบแผนการแต่งงาน

แบบแผนการแต่งงานที่ปรากฏนิยายเหมือนกับแบบแผนการแต่งงานที่ปรากฏในนิทานคือ ผู้ชายมีภรรยาคนเดียว

๓.๓ ลักษณะของครอบครัว

พิจารณาจากเรื่อง "ท้าวแสนปม" และ "ตาแสนปม" เมื่อแสนปมพาลูกสาวเจ้าเมืองมาอยู่ที่กระท่อมของตนก็เกิดเป็นครอบครัว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัวเริ่มต้น (Nuclear Family)

๓.๔ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

นิยายที่สะท้อนลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ได้แก่ เรื่อง "ตาแสนปม" ผู้เล่าเล่าว่า "ยังมีชาวไร่อยู่คนึง เป็นเขมฮ้อมป้อมป้า ที่นี้ก็ปลูกผักจริงเงย ในในส่วนนั้นก็มิ พริก มะเขือ สาระพัดหย่างในไร่เรานี้" แสดงให้เห็นว่าบริเวณบ้านของตาแสนปม มีเนื้อที่ทำกินอยู่ใกล้บ้าน ส่วนรูปทรงของบ้านตาแสนปม เป็นบ้านใต้ถุนสูง เพราะเมื่อตาแสนปมกลับมาจากไร่ก็ร้องเรียกลูกและเมียให้เข็นบันไดลงมารับด้วย ลักษณะบ้านแบบนี้เป็นแบบเดียวกับที่ปรากฏในนิทานที่รวบรวมได้ และเป็นแบบเดียวกับลักษณะบ้านของชาวบ้านท่าไม้ส่วนใหญ่

๔.๕ ครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญทางเศรษฐกิจ

ครอบครัวที่ปรากฏในนิยายที่รวบรวมได้จะทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิต และหน่วยบริโภค เช่น ในเรื่อง "ท้าวแสนแปม" และ "ตาแสนแปม" สมาชิกในครอบครัวแบ่งงานกันทำ ตามแสนแปม จะออกไปทำงานในไร่นา เมียก็อยู่บ้านทำอาหารเลี้ยงลูก

๔. วิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

๔.๑ ความเชื่อทางไสยศาสตร์

๔.๑.๑ ความเชื่อเรื่องการเสี่ยงทาย นิยายเรื่อง "ท้าวแสนแปม" และ เรื่อง "ตาแสนแปม" เมื่อลูกสาวเจ้าคอกตลูกออกมา เจ้าเมืองก็ใช้วิธีเสี่ยงทายหาพ่อของเด็ก

๔.๑.๒ ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ จากนิยายเรื่อง "บึงสาบ" และเรื่อง "บึงสาบและเขาไก่เขี่ย" ชี้ให้เห็นความเชื่อของชาวบ้านท่าไม้ ที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติคือ บ่อน้ำร้อน

๔.๒ ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรม

นิยายเรื่อง "พระฤาษีร่วง" สะท้อนให้เห็นค่านิยมในเรื่องความซื่อสัตย์ระหว่างสามี ภรรยา ผู้เล่ากล่าวถึงนางพญานาคเห็นหาคนที่ซื่อสัตย์เพื่อจะเอาเป็นสามี เดินไปเจอ ตาเถนคนหนึ่งกำลังกวาดรั้วอยู่ ตาเถนได้รับปากกับนางพญานาคว่าจะซื่อสัตย์กับนาง นางพญานาค จึงนัดให้ตาเถนมาพบทุกวัน ถ้ามาครบ ๗ วัน จะเอาไปอยู่เมืองบาดาลด้วย ปรากฏว่าตาเถน มาตามนัดเพียง ๖ วัน วันที่เจ็ดไม่มาตามนัด นางพญานาคจึงหนีไปเมืองบาดาล

การวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทประวัติ

๑. วิเคราะห์โครงสร้างของประวัติ

วรรณกรรมพื้นบ้านประเภทประวัติที่รวบรวมได้จากตำบลท่าไม้มีทั้งหมด ๑๐ เรื่อง ใช้วิธีการรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ เรื่องที่รวบรวมได้จึงไม่มีโครงเรื่องและตัวละคร ดังนั้น โครงสร้างของวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทประวัติจึงไม่มีลักษณะร่วมกับกฎศึกษาคำศัพท์ของ วรรณกรรมพื้นบ้าน (Epic laws of Folk Narrative)

๒. วิเคราะห์ด้านประวัติและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

๒.๑ ประวัติสถานที่

๒.๑.๑ ประวัติหินลากเงินลากทอง นายจ่าง ชดเชย และนางไอ ชดเชย เล่าว่า หินลากเงินลากทองเป็นทางลี้กู่ชานานกับบนพื้นดิน เกิดจากคนท่าไม้เอาเงินบรรทุกใส่ล้อเพื่อไปแลกข้าวสารที่บ้านวังโอ ลากกันไปลากกันมาจึงเกิดเป็นรอยลอบบนพื้นดิน

๒.๑.๒ ประวัติถ้ำฮืดใจ เรื่องราวของถ้ำฮืดใจเป็นเรื่องราวที่ชาวบ้านท่าไม้เล่ากันติดปากว่า สมัยก่อนถ้าใครจะทำบุญก็จะไปบอกขอยืมถ้วยชามที่ปากถ้ำ รอชั่วฮืดใจหนึ่งถ้วยชามก็จะปรากฏขึ้นมา ภายหลังถ้วยชามไม่ให้ยืมเพราะเหตุว่าคนที่ขอยืมไปนำมาล้างคืนไม่ครบ และพอใกล้วันพระชาวบ้านท่าไม้จะได้ยินเสียงคนตริตังมาจากในถ้ำ

นายเปรม ชดเชย เคยเข้าไปในถ้ำเพื่อขุดหาสมบัติ แต่เดินเข้าไปไม่ถึงก้นถ้ำ เพราะว่าถ้ำฮืดใจลึกมาก เป็นทางลี้กลงไปได้ดิน นายเปรม กลัวว่าถ้าจะถล่มจึงไม่ได้พบทรัพย์สินอะไร

๒.๑.๓ ประวัติคนชาดวัน คนชาดวันเป็นหินมีรูปร่างคล้ายคนนอนอยู่บนพื้นดิน ใกล้ปากถ้ำฮืดใจ ชาดวันข้างหนึ่ง คนท่าไม้เล่ากันว่าเดิมที่มีสมบัติเงินทองฝังอยู่ที่คนชาดวัน แต่มีคนต่างถิ่นมาขุดเอาไปจนหมด

๒.๑.๔ ประวัติเรือนห้าห้อง เป็นพื้นดินเรียบ มีคันดินกันแบ่งเป็นห้อง ๆ ไม่สู้กว้างเท่าไร เรือนห้าห้องนี้เป็นเรือนของคนชาดวัน

๒.๑.๕ ประวัติเขายอดเล็ก เมื่อก่อนเขายอดเล็กมีแรงอาศัยอยู่ตัวหนึ่ง ชาวบ้านวังชะโอนให้ความเคารพมาก เมื่อหาสัตว์ได้มาก็ต้องเอาไปให้แรง และชาวบ้านมักได้ยินเสียง

ดนตรีตั้งมาจากเขายอดเล็ก ชาวบ้านเชื่อว่ามีคนลับแลอาศัยอยู่

๒.๒ ประวัติชื่อสถานที่

๒.๒.๑ ประวัติชื่อบ้านท่าไม้ เดิมที่บ้านท่าไม้ชาวบ้านเรียก "บ้านใหญ่" ภายหลังจึงเรียกชื่อบ้านท่าไม้ เพราะเป็นที่ ๆ ชาวบ้านเอาไม้มามัดคองเป็นแพเพื่อล่องไปตามคลองแม่ระกา

๒.๒.๒ ประวัติชื่อคลองแม่ระกา คลองแม่ระกาไหลผ่านกลางตำบลท่าไม้ นาย เตื่อ แจ่มหม้อ สันนิษฐานว่า เดิมคงชื่อคลองปากกา เพราะตรงปากคลองที่ต่อกับแม่น้ำปิง ตรงเขตบ้านท่าไม้แดง มีลักษณะเป็นง่ามคล้าย ๆ ปากกา

๒.๒.๓ ประวัติชื่อบ้านวังชะโอน เดิมที่บ้านวังชะโอนยังไม่มีคนอาศัยอยู่ เมื่อคนท่าไม้อพยพมาอยู่ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อว่า "บ้านวังชะโอน" เพราะคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้านนั้นมีปลาชะโอนชุม

๒.๓ ลักษณะทางภูมิศาสตร์

นายมัก ไทรพลาต กล่าวว่า แต่เดิมเขายอดเล็ก เป็นป่าทึบมีสัตว์ป่าชุกชุม ปัจจุบันเขายอดเล็กก็ยังมีสภาพเป็นป่าทึบอยู่ แต่ว่าสัตว์ที่อาศัยอยู่นั้นลดน้อยลงไปมาก

อีกประการหนึ่ง จากคำบอกของ นายเปรม ชดเชย นายจ่าง ชดเชย และนางไอล ชดเชย เล่าว่า แต่เดิมนั้นคนท่าไม้มีอาชีพถลุงแร่ แสดงว่าเขตตำบลท่าไม้ต้องมีแร่ธาตุมาก จึงสามารถถลุงแร่เป็นอาชีพได้ แต่ไม่รู้ว่า เป็นแร่อะไร

๓. วิเคราะห์ด้านระบบครอบครัวและ เศรษฐกิจ

ประวัติที่รวบรวมได้สะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของตำบลท่าไม้ ชาวบ้านมีอาชีพตัดไม้และถลุงแร่ ในป่ามีสัตว์ป่าชุมสามารถไปล่าเอามาเป็นอาหารได้ จึงทำให้คนท่าไม้ไม่คิดอพยพโยกย้ายไปอยู่ถิ่นอื่น ดังนั้น ปัจจุบันจะสังเกตเห็นได้ว่าครอบครัวแต่ละครอบครัว มักประกอบด้วยสมาชิกทุกราย ตั้งแต่วัยชรา จนถึงวัยเด็ก และชาวบ้านทั้งตำบลมักเกี่ยวคองเป็นญาติ อาจเป็นญาติกันทางสายโลหิตหรืออาจเป็นญาติทางการแต่งงาน

๔. วิเคราะห์ด้านความเชื่อและค่านิยม

๔.๑ ความเชื่อทางไสยศาสตร์

ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ ที่ปรากฏจากคำบอกเล่ามี ๒ อย่าง อย่างแรก คือ แร้ง ซึ่งอาศัยอยู่ที่เขายอดเล็ก ชาวบ้านจะพากันไปกราบไหว้ ถ้าล่าสัตว์ได้เนื้อมาก็จะเอาไปให้ แล้งก็อธิษฐานขออย่าให้ตนเจ็บไข้

สิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกอย่างหนึ่งก็คือ กองหิน อยู่ใกล้กับหินลากเงินลากทอง และอยู่กึ่งกลาง ระหว่างทางเดินท่าไม้กับท่าไม้แดง คนที่เดินผ่านกองหินนี้จะหักใบไม้มาทิ้งไว้ที่กองหินแล้ว พูดว่า ซี้เหนียวซี้ล้าอยู่กับตาหินกอง เชื่อว่าทำเช่นนี้แล้วจะไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยในการเดินทาง

๔.๒ ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรม

๔.๒.๑ ความเชื่อสัตว์ ประวัตินเรื่อง "ถ้ำฮักใจ" สะท้อนให้เห็นค่านิยม ในเรื่องความเชื่อสัตว์ เหตุที่ถ้ายขามจากถ้ำฮักใจไม่มีให้ยืม ก็เพราะคนไม่มีความเชื่อสัตย์ ยืม ถ้ายขามไปแล้วส่งคืนไม่ครบ

๔.๒.๒ การมีร่างกายแข็งแรง ประวัตินเรื่อง "เขายอดเล็ก" ชาวบ้าน ที่ไปดูแลไร่ ก็จะอธิษฐานกับแร้งว่า ขออย่าให้ตนเจ็บไข้ แสดงว่าชาวบ้านต้องการมีร่างกาย แข็งแรง ทั้งนี้เพราะสังคมของตำบลท่าไม้ยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ต้องอาศัยแรงงานคนเป็น กำลังในการผลิต ถ้ามีร่างกายแข็งแรงก็จะทำให้ได้ผลผลิตสูง